

บทวิจารณ์หนังสือ(Book Review)

“พระพุทธศาสนาในประเทศไทย: เอกภาพในความหลากหลาย”

The Development Model of Sustainable Religious Inheritors: A Case Study of Wat Kiat Kaew Samakkhi, Sriratana District, Sisaket Province

พระมหาชาญ อชิโต,
Phramaha Chan Ajito,
ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม
Thanarat Sa-ard-iam

1-2 หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

1-2 Doctoral Programme in Buddhist Studies,
Mahachulalongkornrajavidya University, Surin Campus

E-mail : chan2517@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 1 ธันวาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 4 กุมภาพันธ์ 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 25 มีนาคม 2567



แต่ง: ภัทรพร สิริกาญจน

สำนักพิมพ์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ครั้งที่พิมพ์: ครั้งที่ 1 ปีที่พิมพ์: มีนาคม 2557

จำนวนหน้า: ความหนา 309 หน้า จำนวน 9 บท

ISBN 978-616-314-075-3

บทนำ

หนังสือเรื่อง พระพุทธศาสนาในประเทศไทย: เอกภาพในความหลากหลาย ที่เขียนโดย ดร. ภัทร สิริกาญจน นี้ เป็นการพิมพ์ครั้งที่ 1 มีทั้งหมด 9 บท รวมจำนวนหน้าตั้งแต่ บทที่ 1-บทที่ 9 เชิงอรรถท้ายบท คำถามท้ายบท บรรณานุกรม ดัชนี และประวัติผู้เขียน รวมได้ทั้งหมด 309 หน้า มีเนื้อหาเน้นอธิบายสาระสำคัญที่ส่งผลให้เห็นความหลากหลายของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อที่จะนำเสนอแง่มุมทางด้านการศึกษาด้านค่านิยม แนวความคิด และแนวทางนำไปปฏิบัติในด้านต่าง ๆ ของชาวพุทธในประเทศไทย

หนังสือเล่มนี้แต่งโดย ดร.ภัทรพร สิริกาญจน (ขณะเขียนหนังสือเล่มนี้) เป็นอาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หนังสือของท่านเป็นงานที่อาศัยการค้นคว้าจากตำราทางพระพุทธศาสนาทั้งฝ่ายเถรวาทและมหายาน เป็นหนังสือด้านปรัชญาและศาสนา ที่ได้รับความเชื่อถือจากวงการนักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ ของประเทศไทย จึงเกิดแรงบันดาลใจที่ผู้วิจารณ์นำหนังสือเล่มนี้มาวิจารณ์

ผู้วิจารณ์ได้อ่านหนังสือเล่มนี้แล้วทำให้เกิดความเข้าใจในความหลากหลายของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย เพราะถึงจะมีความหลากหลายในด้านการศึกษาด้านแนวความคิด และด้านแนวทางในการปฏิบัติ แต่จุดมุ่งหมายก็ไปในทางเดียวกันคือความพ้นทุกข์ หรือเป็นไปเพื่อความสันติสุขที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอก มุ่งเน้นประโยชน์สุขของตนและของสังคมโดยรวม

ดร.ภัทรพร สิริกาญจน ในขณะที่เขียนหนังสือเล่มนี้ดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จบปริญญาตรี อักษรศาสตรบัณฑิต สาขาปรัชญา (เกียรตินิยมอันดับสอง) จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จบปริญญาโท อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และปริญญาเอก สาขาศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยเพนซิลเวเนีย (University of Pennsylvania) สหรัฐอเมริกา เป็นรองอธิการบดี มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งโลก (ม.พ.ล.) และตำแหน่งสำคัญ ๆ อีกมากมาย ได้รับรางวัลผลงานดีเด่นในสาขาปรัชญาจากมูลนิธิจางง์ ทงประเสริฐประจำปี พ.ศ.2552 และมีผลงานทางวิชาการทั้งด้านงานแปลบทความภาคภาษาอังกฤษ และภาคภาษาไทย รวมทั้งบทความทางปรัชญาประยุกต์

เนื้อหา

บทที่ 1 บทนำ: ประวัติความเป็นมาของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ผู้เขียนได้กล่าวถึง การเข้ามาของพระพุทธศาสนาสู่ประเทศไทยในยุคทวารวดี ยุคศรีวิชัยยุคละโว้-ศูนย์กลางของอาณาจักรขอม ยุคล้านนา และยุคสุโขทัย โดยได้รับอิทธิพลของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทและมหายานในแต่ละยุค ๆ ดังได้พบหลักฐานโบราณวัตถุและโบราณสถานต่าง ๆ เกี่ยวกับพระพุทธรูปของไทยในแต่ละยุค และการรับพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเข้าสู่ชุมชนไทยนั้น ชาวไทยนับถือศาสนาพื้นเมืองหรือลัทธิความเชื่อดั้งเดิมแบบวิญญานนิยม (Animism) คือ ความเชื่อเรื่องวิญญาณ ภูตผี และเทพ ที่สถิตอยู่ในสิ่งธรรมชาติต่าง ๆ และพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทได้รับการอุปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์ถือว่าเป็นพระพุทธศาสนากระแสหลัก ในขณะที่พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานและศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเป็นศาสนารอง ถึงจะมีความเชื่อที่หลากหลายแต่คนไทยก็ประนีประนอมและผสมกลมกลืนกันได้ อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งผู้เขียนได้ยกหลักฐานอ้างอิงจากนักประวัติศาสตร์ และนักวิชาการที่กล่าวถึงพระพุทธศาสนานิกายต่าง ๆ ที่เข้ามาสู่ประเทศไทยในแต่ละยุคได้อย่างทั่วถึง (ภัทรพร สิริกาญจน, 2557 :1-26)

บทที่ 2 ลักษณะและปรากฏการณ์ของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ผู้เขียนได้กล่าวถึง พระพุทธศาสนาได้เข้าสู่ประเทศไทยและได้รับการอุปถัมภ์จาก พระมหากษัตริย์และผู้ปกครองรัฐเป็นอย่างดี โดยเป็นพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทที่มาจากสายลังกา วงศ์ และใช้พระไตรปิฎกและอรรถกถาซึ่งพระพุทธโฆसाจารย์มีบทบาทในการสร้างสรรค์ และได้พูดถึง บทบาทและความสำคัญของผลงานของพระพุทธโฆสาจารย์ต่อพระพุทธศาสนาของไทย ซึ่งท่านได้ ศึกษาพระไตรปิฎกและเรียบเรียงคัมภีร์ปกรณ์วิเสส คือคัมภีร์วิสุทธิมรรคที่นักการศึกษา พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทยอมรับกันว่ามีคุณค่าเปรียบประดุจสารานุกรมของฝ่ายเถรวาท เพราะได้ ประมวลความคิดและคำสอนต่าง ๆ ที่สำคัญจากพระไตรปิฎกไว้อย่างครบถ้วน และจัดลำดับอย่างเป็นระบบเพื่อให้ปฏิบัติตามได้โดยง่าย เช่น คำสอนเรื่องกฎแห่งกรรมและปฏิจกสมุปปาท นิกายทาง พระพุทธศาสนาของไทย คนไทยกับความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ และปาฏิหาริย์ ที่มีความ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับสังคม เช่น ผู้ปกครองรัฐ และผู้มีฐานะสูงทางสังคมกับ พระพุทธศาสนา และพระพุทธศาสนาภาคประชาสังคม โดยมีพระสงฆ์เป็นแกนนำในการนำหลักธรรม มาประยุกต์ใช้หรือนำมาพัฒนาสังคมโดยเผยแผ่ศาสนาเชิงรุก เช่น พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กล ยาโณ) มีบทบาทในการช่วยเหลือผู้ยากไร้ บ้านพักคนชรา เป็นต้น ความสำคัญในการเข้าใจ พระพุทธศาสนาด้วยปัญญา ได้พูดถึงพระพุทธศาสนาแบบปัญญานิยมของพุทธทาสภิกขุที่พยายาม นำพาชาวพุทธไปสู่แก่นพุทธธรรมที่ปรากฏอยู่ดั้งเดิมในครั้งพุทธกาล เช่น การมีชีวิตอยู่แบบสันโดษ และปฏิเสธความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยทางวัตถุ (ภัทรพร สิริกาญจน, 2557 :33-90)

บทที่ 3 พระพุทธศาสนาแบบจารีตนิยม

ผู้เขียนได้กล่าวถึง ชาวไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาท แต่มีแนวคิดแนวปฏิบัติ ที่แตกต่างกัน โดยได้จำแนกออกเป็นพระพุทธศาสนาแบบจารีตนิยม (Normative Buddhism) พระพุทธศาสนาแบบประชานิยม (Popular Buddhist) พระพุทธศาสนาแบบพัฒนาสังคม (Socially Engaged Buddhism) และพระพุทธศาสนาแบบปัญญานิยม (Intellectual Buddhism) ซึ่งลักษณะ ทัวไปของพระพุทธศาสนาแบบจารีตนิยมเป็นพระพุทธศาสนาที่ผูกโยงชาวพุทธไว้กับจารีตประเพณีและ วัฒนธรรมไทยอย่างมั่นคง ได้รับการส่งเสริมจากสถาบันพระมหากษัตริย์ และสถาบันสงฆ์มาช้านาน จึงทำให้พระพุทธศาสนาแนวดังกล่าวกลายเป็นกระแสหลักของสังคมไทย ในด้านอภิปรัชญา (Metaphysics) พระพุทธศาสนาแบบจารีตนิยมได้แก่ นิพพาน คือ ความว่างเปล่า “นิพพาน” สามารถเข้าถึงได้ด้วยการปฏิบัติจนเกิดปัญญารู้แจ้ง ในด้านทฤษฎีความรู้ (Theory of Knowledge) และหลักการใช้เหตุผล (Logic) ได้แก่ ปัญญา 3 คือ สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา และภาวนามย ปัญญา โดยยกภาวนามยปัญญาเป็นปัญญาระดับสูง ในด้านจริยศาสตร์ (Ethics) ได้แก่ การกระทำที่ ส่งเสริมคุณค่าแท้ในการดำรงชีวิต และในด้านศิลปะ (Art) พระพุทธศาสนาแบบจารีตนิยมเป็นศิลปะที่ ได้รับการริเริ่มสร้างสรรค์ และส่งเสริมจากพระมหากษัตริย์และชนชั้นสูงเป็นหลัก (ภัทรพร สิริกาญจน , 2557 :99-126)

บทที่ 4 พระพุทธศาสนาแบบปัญญานิยม

ผู้เขียนได้กล่าวถึง ชาวพุทธส่วนใหญ่ไม่ได้ศึกษาคำสอนจากพระไตรปิฎกโดยตรง แต่เน้นรับ การถ่ายทอดจากพระสงฆ์หรือผู้รู้เป็นหลัก และยังพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อำนาจเหนือธรรมชาติ ไสยศาสตร์ และวิธีการต่าง ๆ ที่สามารถผ่อนคลายความทุกข์ และแก้ปัญหาได้ในขณะนั้น ๆ ปรากฏการณ์

ดังกล่าวนี้ มาจากการที่ชาวพุทธโดยทั่วไปขาดปัญญาหรือไม่ใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาและพัฒนาตนเองอย่างจริงจัง โดยลักษณะทั่วไปของพระพุทธศาสนาแบบปัญญานิยม ได้นำแนวคิดและแนวปฏิบัติของท่านพุทธทาส ที่กล่าวว่า “ปัญญา” เป็นกระบวนการการฝึกฝนอบรมทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอันถูกต้อง และสมบูรณ์ที่สุดในสิ่งทั้งปวงตามที่มันเป็นจริง โดยปฏิเสธวัตถุนิยม ปฏิเสธรูปแบบการปฏิบัติทางศาสนาที่ถือตาม ๆ กันมาโดยปราศจากการไตร่ตรองและหันมาสนใจแก่นของคำสอนที่เข้าถึงได้ด้วยปัญญา ประเพณีต่าง ๆ จึงไม่มีความสำคัญเท่ากับการนำหลักธรรมมาปฏิบัติจนเกิดผลให้ตนเองขัดเกลาจิตใจให้สะอาด สงบ และสว่างได้จนทำให้ตนเอง และสังคมแก้ปัญหาและพัฒนาได้อย่างแท้จริง ในด้านอภิปรัชญา (Metaphysics) ท่านพุทธทาสไม่ได้ให้ความสำคัญ เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องที่ถกเถียงกันเท่านั้น ในด้านทฤษฎีความรู้ (Theory of Knowledge) และหลักการใช้เหตุผล (Logic) ท่านพุทธทาสเน้นพุทธศึกษาในแง่ที่ส่งเสริมปัญญาอย่างแท้จริง ในด้านจริยศาสตร์ (Ethics) ท่านพุทธทาสไม่เคยเรียกทศนะเรื่องดี-ชั่ว ของท่านว่าเป็นเรื่องจริยศาสตร์ แต่ท่านก็มีความคิดในเรื่องดังกล่าวอย่างลุ่มลึกที่อาจจัดเป็นแนวคิดทางจริยศาสตร์ และในด้านศิลปะ (Art) ท่านพุทธทาสไม่เน้นการสร้างสรรค้วัตถุนิยม ไม่เน้นความประณีตยิ่งใหญ่อลังการ โดยกล่าวไว้เป็นปริศนาธรรมว่า ยอดศิลปะของมนุษย์เท่าที่ข้าพเจ้ารู้จักคือ การรู้จักตายเสียก่อนตาย (ตัวกูตายก่อนร่างกายตาย) เพราะเป็นสิ่งที่สามารถดับทุกข์ทุกชนิด ทุกเวลา ทุกแห่งหน (ภัทรพร สิริกาญจน, 2557 :133-167)

บทที่ 5 พระพุทธศาสนาแบบพัฒนาสังคม

ผู้เขียนได้กล่าวถึง พระพุทธศาสนาที่มีใช้เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่อย่างโดดเด่น แยกแยะจากสังคมหรืออยู่เหนือสังคม หากเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม ได้รับความอุปถัมภ์ให้อยู่รอดได้จากสังคม หากสังคมล่มสลาย ศาสนาก็ดำรงอยู่ไม่ได้ ในด้านลักษณะทั่วไป ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือสังคมในมิติต่าง ๆ พระพุทธศาสนาแบบพัฒนาสังคมไม่ได้ให้ความสำคัญทั้งในด้านอภิปรัชญา (Metaphysics) ในด้านทฤษฎีความรู้ (Theory of Knowledge) และหลักการใช้เหตุผล (Logic) แต่ในด้านจริยศาสตร์ (Ethics) มีหลักพิจารณาที่สำคัญคือ เรื่องการพึ่งตนเอง การปฏิเสธวัตถุนิยมและบริโภคนิยม การพัฒนาตนเองทั้งทางกายและทางจิต การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเมตตา กรุณา และการสร้างสังคมหรือชุมชนให้เข้มแข็ง และในด้านศิลปะ (Art) ต้องเป็นศิลปะที่มีคุณค่า ความงามคือศิลปะที่เอื้อประโยชน์ในการบรรเทาทุกข์และเสริมสร้างความสุขให้แก่ปัจเจกชนและสังคม (ภัทรพร สิริกาญจน, 2557 :173-188)

บทที่ 6 พระพุทธศาสนาแบบประชานิยม

ผู้เขียนได้กล่าวถึง พระพุทธศาสนาแบบประชานิยม เป็นพุทธศาสนาแบบที่คนส่วนใหญ่หรือคนทั่วไปนับถือ เป็นพระพุทธศาสนาของชาวบ้านหรือพระพุทธศาสนาแบบพื้นบ้าน ในลักษณะทั่วไป มีแนวคิดและแนวปฏิบัติที่ผสมผสานกันระหว่างพระพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และลัทธิวิญญูณนิยม การยอมรับในพรหมลิขิต เทวลิขิต และในโชคชะตาที่ถูกกำหนดไว้แล้วล่วงหน้า มากกว่าการยอมรับกรรมลิขิต ความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ และพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ คาถาอาคม เครื่องรางของขลังและการทรงเจ้าเข้าผี ไม่เน้นคำสอนทางพระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎกและอรรถกถา และไม่สนใจในการพยายามเพื่อบรรลุนิพพาน เพราะคิดว่าอยู่ใกล้เกินความสามารถของคนทั่วไป ในด้านอภิปรัชญา (Metaphysics) พระพุทธศาสนาแบบประชานิยมเชื่อในเทพเจ้าว่าเป็นความจริง เชื่อในอำนาจของเทพเจ้าและภูตผีที่มีอยู่เหนือมนุษย์ ให้คุณให้โทษต่อ

มนุษย์ได้ ในด้านทฤษฎีความรู้ (Theory of Knowledge) และหลักการเหตุผล (Logic) การสืบทอดความรู้ความเข้าใจด้วยเรื่องเล่าต่อ ๆ กันมา ตำนานและนิทานปรัมปรา การเข้าถึงเทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือพลังอำนาจต่าง ๆ ในธรรมชาติด้วยรหัสลัทธิ และการใช้เหตุผลในการสนับสนุนความเชื่อมั่นศรัทธาในเรื่องเทพและสิ่งสูงสุด ในด้านจริยศาสตร์ (Ethics) ถือว่าพระพุทธศาสนาแบบประชานิยมวางพื้นฐานอยู่บนความเชื่อความศรัทธาของบุคคลที่ถือตามวิถีชีวิตของชุมชน ประเพณีวัฒนธรรม และพิธีกรรมส่วนใหญ่มีได้อิงอาศัยคำสอนทางพระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎกโดยเคร่งครัด และในด้านศิลปะ (Art) ในพระพุทธศาสนาแบบประชานิยมมีจารีตในระดับของชุมชนหรือพื้นถิ่น อาจจำแนกออกได้ในด้านจิตรกรรม ประติมากรรมและสถาปัตยกรรม มีความแตกต่างกันไปตามภูมิภาค (ภัทรพร สิริกาญจน, 2557 :193-212)

บทที่ 7 พระพุทธศาสนามหายานในประเทศไทย

ผู้เขียนได้กล่าวถึง พระพุทธศาสนามหายานในประเทศไทยปัจจุบันเป็นพระพุทธศาสนาจากจีน ญวน (เวียดนาม) และญี่ปุ่น โดยทั่วไปนิยามมหายานส่งเสริมให้ชาวพุทธปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุพุทธภูมิ และคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร ที่กล่าวถึงเอชยานหรือพุทธยานในการเข้าถึงพุทธภูมิ พระพุทธศาสนามหายานที่แพร่หลายมากที่สุดในสังคมไทยปัจจุบันคือมหายานแบบจีน อย่างไรก็ตามพระภิกษุมหายานของญวนได้เข้ามาในประเทศไทยก่อนพระภิกษุจีน โดยเข้ามาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี ปัจจุบันวัดญวนบางวัดไม่มีพระญวนมาอุปสมบทสืบกันมาเหลือแต่พระจีน เช่น วัดทิพยวารีวิหาร ในกรุงเทพฯ เป็นต้น ความเชื่อทางศาสนาและประเพณีพิธีกรรมของชาวพุทธมหายาน ซึ่งปัจจุบันเป็นมหายานจีน มีแนวคิดและแนวปฏิบัติตามคำสอนของนิยามมหายาน แต่ผสมผสานความเชื่อและประเพณีพิธีกรรมดั้งเดิมของชาวจีน องค์การชาวพุทธมหายานในประเทศไทยก็จะมีกิจกรรมร่วมกับชาวพุทธเถรวาทในวาระโอกาสต่าง ๆ และในด้านอภิปรัชญา (Metaphysics) พระพุทธศาสนามหายานมีแนวคิดเช่นเดียวกับพระพุทธศาสนาเถรวาท กล่าวคือ สรรพสิ่งในจักรวาลล้วนอยู่ในลักษณะสัมพัทธ์ (relative) ในด้านทฤษฎีความรู้ (Theory of Knowledge) และหลักการเหตุผล (Logic) ไม่มุ่งศึกษาหาความรู้ในเชิงปรัชญาและโต้เถียงด้วยเหตุผล แต่ให้ความสำคัญกับความศรัทธาในด้านจริยศาสตร์ (Ethics) ให้ความสำคัญกับคุณธรรมหลักคือ ความเมตตากรุณา และในด้านศิลปะ (Art) พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานในไทยเป็นผลงานสร้างสรรค์จากความศรัทธาของชาวพุทธอย่างลึกซึ้ง และมีความหมายในการส่งเสริมจิตวิญญาณของผู้ศรัทธาให้เข้าใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้าและโพธิสัตว์ที่ศรัทธาเชื่อมั่นว่าสามารถนำพาตนไปสู่พุทธเกษตรและนิพพานได้ (ภัทรพร สิริกาญจน, 2557 :217-240)

บทที่ 8 พระพุทธศาสนานอกแนวจารีต

ผู้เขียนได้กล่าวถึง พระพุทธศาสนานอกแนวจารีต คือ พระพุทธศาสนาแนวที่ไม่มีแนวคิดและ การปฏิบัติตามจารีตนิยม ได้แก่ สมณะโพธิรักษ์ผู้ก่อตั้งสำนักสันตติโคก ได้วางขั้นตอนของการบวชและวัตรปฏิบัติของนักบวชและฆราวาสที่แตกต่างออกไปจากคณะสงฆ์ทั่วไป สำนักสันตติโคกและชาวอโคกเน้นการพัฒนาสังคมไทย โดยให้ความสำคัญในกิจกรรมด้านเศรษฐกิจคือบุญนิยม กิจกรรมด้านประเพณีวัฒนธรรมคือเป็นกลุ่มเฉพาะตนเอง กิจกรรมด้านการศึกษาคือเน้นคุณธรรมจริยธรรม และกิจกรรมด้านการเมืองถือว่าพระพุทธศาสนากับการเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวเนื่องกันและอิงอาศัยกัน ในด้านอภิปรัชญา (Metaphysics) พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาอเทวนิยม ในด้านทฤษฎีความรู้

(Theory of Knowledge) และหลักการใช้เหตุผล (Logic) ชาวอโศกถือว่าควรศึกษาหาความรู้จาก พระไตรปิฎกและเน้นไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ต้องปฏิบัติพร้อมกันแยกกันไม่ได้ ในด้านจริย ศาสตร์ (Ethics) ชาวอโศกถือว่า ศีลเป็นรากฐานของการทำความดี และในด้านศิลปะ (Art) ชาวอโศก มิได้มุ่งเน้นการสร้างสรรค์งานด้านศิลปะ (ภัทรพร สิริกาญจน, 2557 :245-273)

บทที่ 9 บทสรุป เอกภาพในความหลากหลายของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ในบทนี้ ผู้เขียนได้กล่าวถึง เอกภาพในความหลากหลายของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย เกิดจากการสร้างสังคมที่มีจริยธรรม การมุ่งสู่ความสันติสุขเป็นเป้าหมาย การยึดแก่นสารเดียวกัน การไม่แบ่งแยกนิกายอย่างเต็มรูปแบบ การแสวงหาจุดร่วมและ สงวนจุดต่าง และการเติมเต็มบทบาท ซึ่งกันและกัน ทั้งฝ่ายบรรพชิตและฆราวาส จะเห็นได้ว่าความหลากหลายทางพระพุทธศาสนานี้ พระพุทธองค์ได้แบ่งออกเป็น ๔ บริษัท คือ ภิกษุบริษัท ภิกษุณีบริษัท อุบาสกบริษัท และอุบาสิกา บริษัท ทุกบริษัทต่างทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ ก็จะเกิดประโยชน์แก่ตนและสังคม บรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้อย่างแน่นอน (ภัทรพร สิริกาญจน, 2557 :277-288)

บทวิจารณ์

หนังสือเล่มนี้เหมาะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งนิสิตนักศึกษา คณาจารย์ ด้านปรัชญาและศาสนา สามารถใช้ประกอบการเรียนการสอนในวิชาต่าง ๆ ทั้งภายในและ ภายนอกมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งหนังสือเล่มนี้ได้นำเสนอสาระสำคัญไว้เป็น 3 ส่วนด้วยกัน ใน ส่วนแรก ได้ให้ความสำคัญการพัฒนางานเขียนของผู้เขียนที่ได้รับโอกาสในการเขียนงานวิชาการด้าน ปรัชญาและศาสนา เพื่อพัฒนาอาจารย์ การเรียนการสอน ถัดมาในส่วนที่สอง นิสิตนักศึกษาได้มี โอกาสศึกษาพระพุทธศาสนาในประเด็นต่าง ๆ เพื่อต่อยอดการศึกษา และในส่วนที่สาม ได้กล่าวถึง ส่วนของเนื้อหาที่ครอบคลุมทั้งอดีตจนถึงปัจจุบันของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย: เอกภาพใน ความหลากหลาย

หนังสือเล่มนี้มีวิธีนำเสนอตามแบบแผนของการเขียนตำราทางวิชาการที่น่าสนใจ มี โครงสร้างที่ชัดเจน ผู้แต่งเริ่มต้นในแต่ละบทด้วยการกล่าวถึงเนื้อหาโดยรวมในบทนั้น ๆ เพื่อให้ผู้อ่านรู้ ขอบเขตของเนื้อหา มีการอ้างที่มาและเชิงอรรถท้ายบทที่ช่วยให้ผู้อ่านสามารถไปศึกษาค้นคว้าต่อได้ รวมทั้งเชื่อมโยงเนื้อหาไปสู่บทอื่น ๆ ในตอนท้ายของแต่ละบทยังมีคำถามท้ายบทเป็นประเด็นสำคัญ และบทสรุปได้สรุปให้เห็นประเด็นต่าง ๆ อย่างน่าสนใจ ซึ่งเนื้อหาทั้งสามส่วนมีรายละเอียด ดังนี้

เนื้อหาในส่วนแรกมุ่งเน้นการพัฒนางานเขียนของผู้เขียน โดยผู้เขียนได้สนใจศึกษางาน วิชาการด้านปรัชญาและศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาในประเทศไทยในมิติต่าง ๆ ทำให้ผู้อ่านมี ความรู้และแนวทางในการพัฒนาความคิดด้านพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง โดยผู้เขียนได้รับการ สนับสนุนทุนในด้านการพัฒนางานด้านวิชาการเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอาจารย์ การเรียนการสอน ตลอดจนถึงประโยชน์ในวงการวิชาการทั่วไป

เนื้อหาในส่วนที่สองนี้จะเป็แนวทางสำคัญสำหรับนิสิตนักศึกษา มีแนวทางในการที่จะทำ ความเข้าใจประวัติความเป็นมาตลอดถึงลักษณะและปรากฏการณ์ของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ พระพุทธศาสนาทั้งฝ่ายเถรวาทและฝ่ายมหายาน พระพุทธศาสนาแบบจารีต นิยม แบบปัญญานิยม แบบพัฒนาสังคม แบบประชานิยม พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานในประเทศไทย และพระพุทธศาสนาออกแนวจารีต

และในส่วนสุดท้ายเป็นประเด็นของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยถึงจะมีความหลากหลาย แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยเริ่มแรกจะมีพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทและมหายาน ซึ่งที่จริงแล้วความหลากหลายเหล่านี้ล้วนแล้วเกิดจากความคิดเห็นหรือตีความประเด็นคำสอนของพระพุทธเจ้าเข้าข้างฝ่ายตนเป็นหลัก ซึ่งเคยมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลและหลังพุทธกาลแล้ว ผู้ที่มีความเห็นแบบเดิมและผู้ที่เห็นต่างว่าสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้ โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาในเมืองไทย ถึงจะมีความเห็นตามแนวทางของตนแต่ก็ยังถือปฏิบัติร่วมกันทั้งฝ่ายเถรวาทและมหายาน จุดเด่นและคุณค่าของหนังสือ

(1) ภาษาและรูปแบบการเขียน

หนังสือเล่มนี้ ประเด็นแรกผู้เขียนได้ใช้ภาษาและรูปแบบการเขียนเป็นแบบทางการ หัวข้อมีทั้งแบบภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งได้นำข้อมูลจากหนังสือของนักวิชาการต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นที่เขียนมาอ้างอิงประกอบ และได้ตั้งคำถามท้ายบทให้ผู้อ่านได้ตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็นในประเด็นนั้น ๆ รวมทั้งได้สรุปวิเคราะห์ให้เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้ความเข้าใจในแนวคิดแนวปฏิบัติของบุคคลผู้มีบทบาทสำคัญในแต่ละรูปแบบ

(2) รูปแบบเนื้อหาของหนังสือ

หนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้วางรูปแบบเนื้อหาโดยมุ่งให้ผู้อ่านหรือผู้ศึกษาได้เห็นความหลากหลายของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย จัดลำดับหัวข้อ ยกตัวอย่างวิธีการคิด วิธีการปฏิบัติของบุคคลต่าง ๆ โดยเริ่มตั้งแต่ประวัติความเป็นมา ลักษณะและปรากฏการณ์ของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยในแต่ละยุค และพระพุทธศาสนาในประเทศไทยแบบจารีตนิยม ปัญญานิยม พัฒนาสังคม ประชาานิยม มหายาน นอกแนวจารีต และบทสรุปเอกภาพในความหลากหลายของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย โดยได้วิเคราะห์ประเด็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดเอกภาพในความหลากหลาย

(3) เป้าหมาย/ประโยชน์ของหนังสือ

หนังสือเล่มนี้ นับว่าเป็นหนังสือที่เปรียบเสมือนหน้าต่างที่เปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้เห็นโลกแห่งพระพุทธศาสนาในประเทศไทยกว้างมากขึ้น เป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจความเป็นจริงของพระพุทธศาสนาไทย ซึ่งเหมาะสำหรับนักวิชาการ ครูอาจารย์ นักการศึกษาในระดับอุดมศึกษาและบุคคลทั่วไปที่สนใจในกระบวนการการเรียนรู้ในด้านปรัชญาและศาสนา สามารถใช้ประกอบการเรียนการสอนในวิชาการต่างๆ เช่น วิชาพระพุทธศาสนา พุทธปรัชญา ปรากฏการณ์วิทยาทางศาสนา สังคมวิทยาทางศาสนา และ จริยศาสตร์แนวพุทธ จุดควรพัฒนาของหนังสือ และข้อเสนอแนะ

(1) จุดควรพัฒนา

แม้หนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้อธิบายเรื่องเอกภาพในความหลากหลายของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยไว้เป็นอย่างดี แต่เนื้อหาบางส่วนนั้นทำความเข้าใจยากต้องใช้ความจำ ผู้อ่านต้องอ่านซ้ำไปซ้ำมาเพื่อให้เกิดความเข้าใจ โดยเฉพาะเนื้อหาส่วนประวัติความเป็นมาของแต่ละยุคมีความคาบเกี่ยวหรือซ้ำซ้อนกัน แหล่งที่มาที่มีความหลากหลาย ผู้ที่มีพื้นฐานด้านศาสนาและปรัชญาดีอ่านแล้วจะ

ช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง แต่สำหรับผู้ที่ไม่มีความรู้ทางด้านศาสนาและปรัชญาอ่านแล้วอาจจะรู้สึกสับสน ทำให้ผู้อ่านรู้สึกไม่ชวนติดตาม

(2) ข้อเสนอแนะ

หนังสือเล่มนี้ เป็นขนาดพ็อคเก็ตบุ๊ก (Pocket Book) ซึ่งมีขนาดเล็กพกพาง่าย แต่การใช้ตัวอักษรขนาดเล็กประกอบกับเนื้อหาที่มีมากทำให้อ่านยาก ผู้อ่านต้องเพ่งสายตา อาจจะปรับให้ตัวหนังสือใหญ่หน่อย เพิ่มขนาดของกระดาษ และปรับปรุงในส่วนภาพประกอบของปกหนังสือกับชื่อเรื่องให้สมดุลกัน เพื่อชวนให้ผู้อ่านหยิบมาอ่าน สร้างแรงดึงดูด และความสนใจแก่ผู้อ่านมากขึ้น

บทสรุป

จากการศึกษาภาพรวมของหนังสือเล่มนี้ ทำให้เราได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ที่มีลักษณะผสมผสานทั้งฝ่ายเถรวาทและฝ่ายมหายาน โดยได้แยกประเด็นสำคัญของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยไว้ 6 ประเด็นได้แก่ พระพุทธศาสนาแบบจารีตนิยม แบบปัญญานิยม แบบสังคมนิยม แบบประชานิยม มหายาน และพระพุทธศานานอกแนวจารีต ในความหลากหลายก็มีความเชื่อมโยงที่ทำให้เกิดเอกภาพและเอกลักษณ์ของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยได้ ทำให้ชาวพุทธในภาพรวมนั้นสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ไม่มีความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความแตกต่างจนทำให้เกิดการเป็นปฏิปักษ์และความบาดหมางระหว่างกัน ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดเอกภาพในความหลากหลายนั้น ผู้เขียนได้แสดงทัศนะที่น่าสนใจเอาไว้ว่า การยอมรับจารีตพื้นฐาน การส่งเสริมประโยชน์สุขของมวลชน การเชิดชูพระพุทธเจ้าและการสืบทอดคำสอนของพระพุทธองค์ การสร้างสังคมที่มีจริยธรรม การมุ่งสู่ความพ้นทุกข์เป็นเป้าหมาย การยึดแก่นสารเดียวกัน การไม่แบ่งแยกนิกายอย่างเต็มรูปแบบ การแสวงหาจุดร่วมและ สงวนจุดต่าง และการเติมเต็มบทบาทซึ่งกันและกันทั้งฝ่ายบรรพชิตและฆราวาส ซึ่งเอกภาพของชาวพุทธในประเด็นต่าง ๆ ดังกล่าว ทำให้การจำแนกพระพุทธศาสนาเป็นแบบต่าง ๆ นั้น ไม่น่าไปสู่ความแตกแยก แต่กลับทำให้เกิดความเข้าใจและยอมรับความแตกต่างในแนวคิดและการปฏิบัติของชาวพุทธทั้งสังคมได้

References (บรรณานุกรม)

ภัทรพร สิริกาญจน. (2557). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย:เอกภาพในความหลากหลาย.(พิมพ์ครั้งที่ 1).กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.